

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی پرسشنامه تکانشگری کارکردی زندانیان

The Psychometric Indicators of the Functional Impulsivity Questionnaire in Prisonersمهدی شمالی احمدآبادی^۱، عاطفه برخوردار احمدآبادی^{۲*}**Abstract**

Impulsivity can predispose individuals to criminal behaviors, making its assessment and intervention essential for crime prevention and reduction. This study aimed to examine the psychometric indicators of the Functional Impulsivity Questionnaire among prisoners. The research was quantitative and descriptive, carried out within the population of convicted prisoners at Ardakan Prison during the year ۲۰۲۳. Sampling was done using a convenience method, which included ۲۴۴ prisoners. The research tool was the Functional Impulsivity Scale (Dickman, ۱۹۹۰), and the data were analyzed using SPSS ۲۶ and Amos ۲۴ statistical software. Results indicated that the questionnaire is unidimensional with ۸ items. The reliability of the questionnaire, assessed through item-total correlations, ranged from ۰,۴۴۱ to ۰,۶۶۳. Factor loadings above ۰,۴ were found to be satisfactory. Additionally, the RMSEA was ۰,۰۴۵, the Goodness of Fit Index (GFI) was ۰,۹۳۲, the Comparative Fit Index (CFI) was ۰,۹۴۵, and the chi-square/df ratio was ۱,۴۸۴, supporting the construct validity of the questionnaire. The Cronbach's alpha for functional impulsivity was ۰,۸۰۵. Based on the findings of this study, the short form of the Functional Impulsivity Scale is an appropriate tool for assessing criminal thoughts in prisoners.

Keywords: Validation, Functional Impulsivity

چکیده

تکانشگری می‌تواند زمینه‌ساز رفتارهای مجرمانه و ضد اجتماعی باشد و ارزیابی و مداخله در آن به منظور پیشگیری و کاهش احتمال وقوع جرم، ضروری است. این مطالعه با هدف بررسی شاخص‌های روان‌سنجی پرسشنامه تکانشگری کارکردی زندانیان انجام شد. پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کمی و توصیفی است که در جامعه آماری زندانیان محکوم در زندان اردکان در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۱ انجام شد. نمونه‌گیری به روش در دسترس انجام شد و شامل ۲۴۴ نفر از زندانیان بود. ابزار پژوهش شامل فرم تکانشگری کارکردی (دیکمن، ۱۹۹۰) بود و داده‌ها با استفاده نرم‌افزارهای آماری spss۲۶ و Amos۲۴ تحلیل شد. نتایج نشان داد پرسشنامه تکانشگری کارکردی زندانیان تک‌عاملی و دارای ۸ سوال است. همسانی درونی پرسشنامه از طریق محاسبه ضریب همبستگی هر یک از سوالات با نمره کل نیز در محدوده ۰/۴۴۱-۰/۶۶۳ قرار گرفت. نتایج بارهای عاملی مطلوب بالای ۰/۴ را نشان داد. علاوه بر این، خطای تقریب (RMSEA) ۰/۰۴۵، شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر با ۰/۹۳۲، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برابر با ۰/۹۴۵ و مقدار χ^2/df نیز ۱/۴۸۴ بدست آمد که از روایی سازه پرسشنامه پشتیبانی می‌کنند. آلفای کرونباخ برای تکانشگری کارکردی ۰/۸۰۵، بدست آمد. بر اساس نتایج این مطالعه، فرم کوتاه مقیاس تکانشگری کارکردی ابزاری مناسب برای سنجش افکار مجرمانه در زندانیان است.

واژه‌های کلیدی: اعتباریابی، تکانشگری کارکردی، زندانیان

۱. دکتری روانشناسی، آموزش و پرورش شهرستان اردکان، یزد، ایران.

۲. نویسنده مسئول: دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد، واحد اصفهان (خوراسگان)، ایران.

Prisoners

مقدمه

پژوهشگران روان‌شناسی و جرم‌شناسی مدت‌هاست که به بررسی عوامل بیولوژیکی، روان‌شناختی و اجتماعی علاقه‌مندند تا توضیح دهند چرا بعضی افراد درگیر رفتارهای جنایی و ضد اجتماعی می‌شوند (والترز^۱، ۲۰۲۴). گرایش به جرم در جامعه هزینه‌های زیادی را به دنبال دارد و زندان‌ها که محل نگهداری، اصلاح و تربیت زندانیان در نظر گرفته می‌شوند، معمولاً جز مراکز بسیار پر هزینه در هر کشور محسوب می‌شوند (شمالی، رضایور میرصالح و یوسفی، ۲۰۲۴ الف، اندرسون و آنرز^۲، ۲۰۱۹) و از سوی دیگر زندانی شدن افراد پیامدهای روانی زیادی را بر آن‌ها، قربانیان جرائم و جوامع به همراه داشته و منجر به تشدید اضطراب، تروما، و احساس آسیب‌پذیری فراگیر می‌شود (آگوستین^۳ و همکاران، ۲۰۲۴). اگرچه افزایش آمار جرم و جنایت را اغلب می‌توان به عوامل متعددی از جمله نابرابری اجتماعی-اقتصادی، مشکلات روانشناختی، ساختارهای خانوادگی ضعیف و کاهش مشارکت اجتماعی، سوءمصرف مواد و گسترش فناوری، مانند جرایم سایبری نسبت داد (شمالی و همکاران، ۲۰۲۴ ب؛ نیازمند و همکاران، ۱۴۰۰؛ مونا^۴، ۲۰۲۴). اما یکی از عوامل مؤثر بر رفتارهای مجرمانه و ضد اجتماعی نداشتن مهارت‌های شناختی و رفتاری لازم است (والترز، ۲۰۲۴).

یکی از مهارت‌های شناختی و رفتاری که در رابطه با جرم مطرح می‌شود تکانشگری^۵ است (پالمر و هامفریز^۶، ۲۰۱۶). تکانشگری معمولاً به طیفی از رفتارها اشاره دارد که اغلب بدون آینده‌نگری و بدون توجه به پیامدهای منفی بالقوه زودرس در نظر گرفته می‌شوند و در همین راستا انجمن بین‌المللی تحقیقات تکانشگری، آن را رفتار بدون فکر کافی، تمایل به عمل با پیش‌اندیشی کمتر نسبت به اکثر افراد با توانایی و دانش برابر، یا تمایل به واکنش‌های سریع و برنامه‌ریزی نشده به محرک‌های داخلی یا خارجی بدون توجه به پیامدهای منفی این واکنش‌ها، تعریف کرده است (هاپن، هن و هابل^۷، ۲۰۲۱). به طور کلی افراد تکانشگر تمایل به اقدامات سریع و زودرس و بدون توجه کافی به پیامدهای رفتارهای خود دارند و این مسأله آن‌ها را مستعد رفتارهای مجرمانه می‌کند (دالی و رابینز^۸، ۲۰۱۷).

دیکمن^۹ (۱۹۹۰)، دو جنبه متمایز از رفتار تکانشی یعنی تکانشگری کارکردی و غیرکارکردی^{۱۰} را معرفی کرد و به گفته وی، تکانشگری غیرکارکردی به تمایل به رفتارهای غیرسودمند آتی در موقعیت‌های مختلف و تکانشگری کارکردی به تمایل به تصمیم‌گیری سریع اشاره دارد. این دو عامل مستقل به طور متفاوتی با انواع رفتارها، از جمله رفتارهای مرتبط با سبک زندگی، مرتبط بوده‌اند (هاپن و همکاران، ۲۰۲۱). افراد دارای تکانشگری کارکردی ممکن است قبل از این که فکر کنند هر آنچه به ذهنشان می‌آید بیان می‌کنند یا بدون فکر کردن به پیامد رفتار خود تصمیم می‌گیرند (دیکمن، ۱۹۹۸). مدل سیستم‌های دوگانه استاینبرگ^{۱۱} (۲۰۰۸)، نشان می‌دهد که تکانشگری و هیجان‌طلبی در کنار هم پیش‌بینی کننده‌های مهم رفتارهای مخاطره‌آمیز بوده و به طور مستقل با اعمال غیرقانونی مختلف مرتبط هستند (آرمسترانگ^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین در رفتارهایی چون رانندگی پر خطر، اعتیاد به اینترنت، اعتیاد به سیگار و مصرف بیش از حد

۱ . Walters

۲ . Anderson & Honours

۳ . Augusteijn

۴ . Muna

۵ . Impulsivity

۶ . Palmer

۷ . Hüpen, Henn & Habel

۸ . Dalley & Robbins

۹ . Dickman

۱۰ . functional and dysfunctiona

۱۱ . generalized Steinberg's dual systems model

۱۲ . Armstrong

الکل و رفتارهای مجرمانه با سطوح بالای تکانشگری کارکردی ارتباط دارد (هاپن و همکاران، ۲۰۲۱؛ کولاکوا^۱، ۲۰۱۹؛ دیکمن، ۱۹۹۸).

بر اساس آنچه مطرح شد، تکانشگری کارکردی یکی از دلایل مهم گرایش به ارتکاب جرم در افراد مجرم به شمار می رود و غفلت از آن می تواند باعث تداوم رفتارهای مجرمانه شده و تلاش های صورت گرفته برای اصلاح و تربیت زندانیان را ناکام بگذارد (کولاکوا، ۲۰۱۹). بنابراین، به کارگیری ابزاری که توانایی شناسایی و ارزیابی تکانشگری کارکردی را داشته باشد، می تواند در بهبود مداخلات مرتبط با پیشگیری و کاهش رفتارهای مجرمانه موثر باشد. در این راستا، طی دو دهه اخیر ابزارهای مختلف و متنوعی برای ارزیابی و سنجش تکانشگری طراحی و توسعه یافته اند. این ابزارها می توانند به روان شناسان و مددکاران اجتماعی در شناسایی نقاط ضعف و قوت افراد کمک کنند و در نتیجه به برنامه ریزی بهتر برای مواجهه با مسائل مربوط به جرم و بزهکاری بپردازند. شناخت دقیق و عمیق از این ویژگی می تواند به بهبود فرآیندهای اصلاحی و تربیتی نیز منجر شود. بنابراین، توجه به تکانشگری کارکردی و تلاش در جهت شناسایی دقیق آن می تواند به توسعه روش های کارآمدتر در مدیریت رفتارهای مجرمانه و پیشگیری از آن ها کمک شایانی نماید.

در ایران به منظور ارزیابی تکانشگری از پرسشنامه های ۳۰ سؤالی تکانشگری بارت^۲ (۱۹۹۵) و ۱۵ سؤالی تکانشگری اسپینلا^۳ (۲۰۰۷) استفاده می شود که در جوامع مختلفی مورد استفاده قرار گرفته است (شیرزاده، ۱۴۰۳؛ نعمت الهی و افکاری، ۱۴۰۲؛ ثابت دیزکوهی، ابوالقاسمی و کافی ماسوله، ۱۴۰۲). با توجه به تجارب پژوهشی، استفاده از ابزارهایی که دارای سؤالات زیاد هستند در جامعه زندانیان معمولاً با مشکلاتی همراه است و در بسیاری از موارد منجر به کژفهمی در بین آنها می شود و این موضوع می تواند تأثیر منفی بر نتایج پژوهش داشته باشد. از سوی دیگر ابزارهای استفاده شده تاکنون در جامعه زندانیان هنجاریابی نشده و این مسأله قابل توجه است. یکی از ابزارهای مهم در خصوص سنجش تکانشگری کارکردی، فرم ۱۲ سؤالی دیکمن (۱۹۹۰)، است. این ابزار در مطالعات متعددی در سراسر دنیا مورد استفاده قرار گرفته و در عین تعداد سؤالات کم، پشتوانه نظری قوی تری را به خود اختصاص داده است و می تواند گزینه مناسبتری برای ارزیابی تکانشگری در زندانیان باشد. این ابزار می تواند به عنوان یک غربالگری در تشخیص اولیه تکانشگری کارکردی یا پژوهش هایی که تعداد سؤالات در آن اهمیت دارد، استفاده شود. بنابراین این مطالعه با هدف بررسی شاخص های روان سنجی پرسشنامه تکانشگری کارکردی انجام شد.

روش

این پژوهش از نظر ماهیت از نوع پژوهش های کمی و به لحاظ هدف از نوع مطالعات کاربردی است. روش پژوهش توصیفی بود که در آن به بررسی شاخص های روان سنجی پرسشنامه تکانشگری کارکردی دیکمن (۱۹۹۰)، در جامعه زندانیان زندان شهرستان اردکان در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۱ پرداخته شد. نمونه گیری به روش در دسترس انجام شد و معیارهای ورود به مطالعه شامل: داشتن محکومیت حداقل یکسال، داشتن سواد حداقل راهنمایی برای درک سؤالات، داشتن رضایت برای شرکت در پژوهش و معیارهای خروج از مطالعه نیز شامل عدم دقت در پاسخگویی به پرسشنامه ها در نظر گرفته شد. اطمینان از محرمانه بودن داده ها برای داوطلبان مشارکت کننده و عدم مشکلات قانونی و مالی برای آن ها به عنوان ملاحظات اخلاقی تضمین شد.

۱ . Kulacao

۲ . Factor structure of the Barratt impulsiveness scale (BIQ)

۳ . Impulsiveness Questionnaire (BIS ۱۵)

ابزار پژوهش

۱. پرسشنامه تکانشگری کارکردی: پرسشنامه ۱۲ سؤالی پرسشنامه تکانشگری کارکردی^۱ توسط دیکمن (۱۹۹۰)، ساخته و ارائه شده است. مقیاس پاسخگویی این پرسشنامه در طیف لیکرت از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۷) تنظیم شده است. سؤالات ۲، ۹، ۱۰، ۱۱ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود. پرسشنامه تک عاملی است و نمره کل از طریق محاسبه امتیازات کل سؤالات بدست می‌آید. دیکمن (۱۹۹۰)، شواهد روایی و پایایی پرسشنامه دوازده سؤالی تک عاملی تکانشگری نارسا کارکردی را به شرح زیر مورد بررسی قرار داده است. دیکمن (۱۹۹۰) به بررسی سازه‌های تکانشگری و کارکردی با استفاده از یک مخزن اولیه ۶۳ سؤالی پرداخت. در مطالعه اول، با تحلیل عاملی اکتشافی بر روی ۴۷۷ دانشجوی (۲۰۹ مرد و ۲۶۸ زن)، هفت عامل شناسایی شد که عامل دوم، مربوط به تکانشگری نارسای کارکردی، با نمره ۶ در آیگن ولیو، برجسته‌تر بود. آلفای کرونباخ این پرسشنامه ۰٫۸۶ به دست آمد. در مطالعه دوم، با بررسی ۱۸۸ دانشجوی (۷۸ مرد و ۱۱۸ زن)، همبستگی مثبت و معنادار بین امتیازات این پرسشنامه و دیگر مقیاس‌های سنجش مثل آیزنک و بارات مشاهده شد. همبستگی‌ها به ویژه برای تکانشگری نارسای کارکردی نسبت به سایر مقیاس‌ها بالاتر بود. همچنین، این مطالعه نشان داد که تکانشگری نارسای کارکردی ارتباطاتی با سازه‌هایی چون فعالیت عمومی و رفتار بی‌مهابا دارد، در حالی که با نظم و انضباط و ساختار شناختی رابطه منفی داشت. آلفای کرونباخ پرسشنامه نارسای کارکردی برابر با ۰٫۸۵ ثبت گردید. در مطالعه سوم، ۳۲۴ نفر بررسی شدند و امتیازات آن‌ها در دو گروه تکانشگری نارسای کارکردی بالا و پایین تقسیم‌بندی شد. در یک تکلیف شناختی، افراد با تکانشگری نارسای کارکردی پایین نمرات بهتری در تشخیص شیء‌ها نسبت به گروه بالا کسب کردند. این نتایج حاکی از آن است که تکانشگری نارسای کارکردی می‌تواند تأثیرات منفی بر روی عملکرد شناختی داشته باشد. این مطالعات، شواهدی از اعتبار و روایی ابزارها و ارتباطات بین سازه‌های مختلف نفسانی و شناختی به دست می‌دهد که می‌تواند در تحقیقات آینده راهگشا باشد.

روش اجرای پژوهش

در گام نخست، سؤالات پرسشنامه توسط یک مترجم از زبان انگلیسی به فارسی برگردانده شد. پس از بررسی و دریافت نظرات متخصصان، تغییرات جزئی در ساختار برخی سؤالات اعمال گردید تا فهم آن‌ها برای پاسخ‌دهندگان آسان‌تر شود. در نهایت، نسخه نهایی به زبان انگلیسی ترجمه و به دو مترجم انگلیسی ارائه شد تا با نسخه اصلی مقایسه شود. پس از انجام اصلاحات مجدد از سوی مترجمان و متخصصان، روایی صوری ابزار تأیید شد. در مرحله بعد، به منظور جمع‌آوری اطلاعات، پس از هماهنگی با مسئولان زندان اردکان، لیستی از زندانیان متناسب با معیارهای ورود تهیه شد. ابزار اندازه‌گیری بر روی یک نمونه ۳۰ نفره به صورت پایلوت آزمایش گردید. این مرحله سه بار تکرار شد تا سؤالات به گونه‌ای تنظیم شوند که با فهم زندانیان سازگار باشند. در فرم نهایی، سؤالات به گونه‌ای طراحی شد که با ادبیات زندان همخوانی داشته باشد. در مرحله بعد، همبستگی سؤالات با هر یک از زیرمقیاس‌ها بالای ۰/۳۴۱ و آلفای کرونباخ در مطالعه اولیه ۰/۷۰۲ به دست آمد. سپس فرم نهایی پرسشنامه تکانشگری کارکردی در اختیار نمونه نهایی، شامل ۲۶۰ زندانی، قرار گرفت. به منظور کاهش احتمال کژفهمی، به ۷ زندانی با سواد و دارای درک بالا آموزش داده شد تا به سؤالات احتمالی دیگر زندانیان پاسخ دهند و سؤالات پرسشنامه‌ها را ارزیابی کنند. همچنین، این افراد در برخی موارد با زندانیانی که در درک سؤالات دچار مشکل بودند، مصاحبه‌های شفاهی انجام دادند. در تمامی مراحل، پژوهشگر بر روند کار نظارت داشت. این فرآیند نزدیک به یک ماه به طول انجامید و در نهایت، پس از رسیدگی به پاسخ‌نامه‌ها و طی مراحل قانونی، داده‌ها وارد نرم‌افزار SPSS شدند تا مورد تحلیل آماری قرار گیرند. در مرحله اصلاح داده‌ها، ۱۶ داده پرت حذف و در نهایت ۲۴۴ داده تحلیل گردید.

۱. Dysfunctional Impulsivity Questionnaire (DFIQ)

در مجموع داده‌های پژوهش به کمک روش‌های آماری توصیفی، ضرایب آلفای کرونباخ، همبستگی پیرسون، آزمون‌های کایزر-میر-الکین (KMO)، کرویت بارلت، نمودار اسکری و چرخش متعامد و با استفاده از نسخه ۲۶ نرم‌افزار آماری spss و نسخه ۲۴ نرم‌افزار AMOS مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان به همراه مقایسه میانگین نمرات تکانشگری کارکردی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان (N=۲۴۴)

تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	وضعیت تاهل	فراوانی	درصد فراوانی
راهنمایی و سیکل	۹۲	۳۷/۷	مجرد	۷۲	۲۹/۵
دبیرستان و دیپلم	۱۱۲	۵۴/۱	متاهل	۱۳۶	۵۵/۷
دانشگاهی	۲۰	۸/۲	جدا شده	۳۶	۱۴/۸
جنسیت					
بومی	۱۱۴	۴۴/۳	غیربومی	۱۳۶	۵۵/۷
جرم					
مواد مخدر	۱۰۲	۴۱/۸	نزاع	۲۸	۱۱/۵
سرقت	۵۸	۲۳/۸	سایر جرائم	۵۶	۲۲/۹

بر اساس داده‌های جدول ۱، تحصیلات ۹۲ نفر (۳۷/۷ درصد) راهنمایی و سیکل، ۱۱۲ نفر (۵۴/۱ درصد) دبیرستان و دیپلم و ۲۰ نفر (۸/۲ درصد) دانشگاهی بوده است. در خصوص وضعیت تاهل نیز ۷۲ نفر (۲۹/۵ درصد) مجرد، ۱۳۶ نفر (۵۵/۷ درصد) متاهل و ۳۶ نفر (۱۴/۸ درصد) نیز از همسر خود جدا شده بودند. از بین شرکت‌کنندگان ۱۱۴ نفر (۴۴/۳ درصد) بومی و ۱۳۶ نفر (۵۵/۷ درصد) نیز غیر بومی بودند. همچنین بر اساس نتایج جدول ۱، جرم ۱۰۲ نفر (۴۱/۸ درصد) مواد مخدر، ۵۸ نفر (۲۳/۸ درصد) سرقت، ۲۸ نفر (۱۱/۵ درصد) نزاع و ۵۶ نفر (۲۲/۹ درصد) نیز سایر جرائم بوده است. میانگین و انحراف معیار نمرات تکانشگری کارکردی به همراه وضعیت نرمال بودن داده‌های پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار تکانشگری کارکردی (N=۲۴۴)

میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	کجی	کشیدگی
۳۸/۱۷۲	۱۰/۲۲۷	۱۲	۵۶	-۰/۴۶۱	-۰/۱۴۳

بر اساس یافته‌های جدول ۲، میانگین و انحراف معیار نمرات تکانشگری کارکردی فعال به ترتیب ۳۸/۱۷۲ و ۱۰/۲۲۷ است. با توجه به اینکه نمره میانگین فرم نهایی (۸ سوالی) ۳۲ است، بنابراین میانگین نمرات تکانشگری کارکردی در زندانیان ۸/۱۷۲ نمره از میانگین جامعه بالاتر بوده است. همچنین مقدار کجی و کشیدگی نیز در بازه مجاز ۲ تا -۲ قرار دارد که نشان‌دهنده توزیع نرمال داده‌های پژوهش است. نقش گویه‌های نهایی آزمون در همسانی درونی کل آزمون در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: نقش گویه‌های نهایی آزمون در همسانی درونی کل آزمون

بار عاملی	ضریب آلفای کرونباخ در صورت حذف گویه	همبستگی آیتم تصحیح شده-کل	واریانس در صورت حذف گویه	گویه
ضریب آلفای کرونباخ تکانشگری کارکردی کل: ۰/۸۰۵				
۰/۴۷۳	۰/۷۹۵	۰/۴۴۱	۸۴/۷۵۴	۱. اغلب قبل از این که فکر کنم هر آنچه به ذهنم می‌رسد را بیان می‌کنم
۰/۵۲۶	۰/۷۹۳	۰/۴۶۰	۸۱/۹۷۲	۳: اغلب قرار ملاقات‌هایی را بدون این که فکر کنم که می‌توانم در آنها حاضر شوم با دیگران می‌گذارم (بد قولم)
۰/۴۹۲	۰/۷۵۸	۰/۵۲۰	۷۷/۷۵۲	۴: اغلب بدون این که فکر کنم که پول تهیه چیزی را دارم یا نه، آن را می‌خرم
۰/۶۷۹	۰/۷۶۰	۰/۶۶۳	۷۶/۴۳۳	۵: بدون فکر به پیامد یک کاری، آن را انجام می‌دهم و عاقبت کارم را در نظر نمی‌گیرم
۰/۵۹۹	۰/۷۷۸	۰/۵۵۷	۸۲/۶۸۵	۶: اغلب قبل از شروع هر کاری، زمان کافی را برای فکر کردن در باره آن صرف نمی‌کنم
۰/۶۱۹	۰/۷۸۹	۰/۵۱۵	۸۹/۹۶۱	۷: اغلب به دلیل این که قبل از عمل کردن فکر نمی‌کنم، به دردسر می‌افتم
۰/۵۶۶	۰/۷۹۲	۰/۴۵۴	۸۵/۹۷۵	۸: اغلب کارهایم خوب از کار در نمی‌آیند(شکست می‌خورم)، چون آن را به اندازه کافی و دقیق بررسی نموده‌ام
۰/۶۲۴	۰/۷۷۳	۰/۵۸۳	۷۹/۰۰۱	۱۲: اغلب بدون این که به فکر کنم، حرف می‌زنم یا کاری را انجام می‌دهم

سوالات حذف شده

۲: از کار کردن آهسته و دقیق روی مشکلات لذت می‌برم*	۱۰. پیش از هر گونه تصمیم مهمی، تمامی جوانب مثبت و منفی را مد نظر قرار می‌دهم*
۹: معمولاً تا تمامی مشکلات بالقوه کاری را بررسی نکنم، درگیر آن کار نمی‌شوم*	۱۱. در موقعیت‌های مختلف خوب استدلال می‌کنم*

پیش از انجام تحلیل عاملی، ضریب آلفای کرونباخ گویه‌های پرسشنامه تکانشگری کارکردی و همبستگی آیتم تصحیح شده هر گویه با نمره کل پرسشنامه بررسی شد، پس از بررسی ضریب آلفای کرونباخ هر گویه مشخص شد که همه گویه‌های پرسشنامه نقش مناسبی در افزایش ضریب همسانی درونی کل آزمون داشتند اما پس از انجام تحلیل عاملی تائیدی مشخص شد که ۴ سوال (۱، ۱۱، ۱۲، ۱۳)، از بار عاملی کمتر از ۰/۴ برخوردارند و این سؤالات از تحلیل داده‌ها حذف شدند. بنابراین فرم نهایی پرسشنامه تکانشگری کارکردی دارای ۸ سؤال بود. در مرحله بعد آلفای کرونباخ گویه‌های پرسشنامه و همبستگی آیتم تصحیح شده هر گویه با نمره کل پرسشنامه بررسی شد و مقدار آلفای کرونباخ نیز ۰/۸۰۵ بدست آمد که نشان‌دهنده پایایی مناسب پرسشنامه است. همانگونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، همه گویه‌های آزمون از همبستگی مناسبی با نمره کل آزمون برخوردار هستند و ضریب همبستگی هیچ یک از گویه‌ها، کمتر از ۰/۳ نیست. همسانی درونی پرسشنامه تکانشگری کارکردی از طریق محاسبه ضریب همبستگی هر یک از سؤالات با هر یک از ابعاد مقیاس محاسبه شد و بین ۰/۴۴۱-۰/۶۶۳ بدست آمد. بنابراین در این مرحله پژوهش هیچ کدام از گویه‌های پرسشنامه حذف نشد و تمامی ۸ سؤال نهایی در تحلیل باقی ماندند و تحلیل عاملی بر روی همه گویه‌ها انجام پذیرفت. همچنین نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که بارهای عاملی هر یک از سؤالات در محدوده ۰/۴۷۳ تا ۰/۶۷۹ و بالاتر از ۰/۴ قرار دارد که مطلوب است. به منظور تحلیل عاملی اکتشافی ابتدا امکان انجام دادن تحلیل عاملی بر روی نمونه پژوهش با استفاده از آزمون بارتلت و شاخص کفایت نمونه برداری KMO بررسی شد. نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: مقدار KMO و آزمون کرویت بارتلت برای پرسشنامه تکانشگری کارکردی

آزمون کفایت نمونه‌برداری (KMO)		
۰/۸۰۴	تخمین خی دو	۲۶۶/۶۹۶
۰/۷۰	درجه آزادی	۲۸
۰/۰۰۱	معنی‌داری	۰/۰۰۱

مطابق جدول (۴) مقدار KMO در پرسشنامه تکانشگری کارکردی برابر ۰/۸۰۴ بدست آمد. با توجه به این که اندازه KMO بالاتر از ۰/۷۰ است، می‌توان تحلیل عاملی را انجام داد و داده‌ها از کفایت نمونه برخوردار است. همچنین مقدار خی ۲ در آماری آزمون کرویت بارتلت (۲۶۶/۶۹۶) و معنی‌دار بدست آمد ($P < 0/001$). بنابراین علاوه بر کفایت نمونه برداری، انجام دادن تحلیل عاملی نیز پذیرفتنی است. نتایج همبستگی آنتی‌ایمیج^۱ در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵: شاخص‌های همبستگی آنتی‌ایمیج

سؤال	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱	۰/۷۸۷							
۲	-۰/۱۹۷	۰/۸۵۸						
۳	-۰/۰۲۷	-۰/۰۹۲	۰/۷۷۳					
۴	-۰/۱۴۱	۰/۰۲۰	-۰/۳۵۱	۰/۷۷۸				
۵	-۰/۲۱۰	-۰/۱۳۱	۰/۱۳۳	-۰/۴۲۷	۰/۷۸۹			
۶	۰/۱۵۸	-۰/۲۱۲	-۰/۰۲۰	-۰/۲۱۲	-۰/۰۶۲	۰/۸۱۹		
۷	۰/۰۶۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۷	-۰/۱۲۲	-۰/۰۹۵	-۰/۲۴۳	۰/۸۴۵	
۸	-۰/۲۱۳	-۰/۰۷۱	-۰/۳۳۳	۰/۰۳۰	-۰/۰۳۹	-۰/۱۴۲	-۰/۲۲۵	۰/۸۱۶

نتایج جدول ۵ همبستگی آنتی‌ایمیج^۲ و قطر اصلی آن (معیار بالای ۰/۵) نشان می‌دهد که داده‌های این پژوهش قابلیت استخراج عوامل را دارد و کفایت نمونه با توجه به ضرایب همبستگی بین گویه‌ها و ضرایب قطر اصلی ماتریس همبستگی مناسب است. واریانس کل توضیح داده شده، مقادیر ماتریس مؤلفه‌ها و مشترکات در جدول ۶ ارائه شده است.

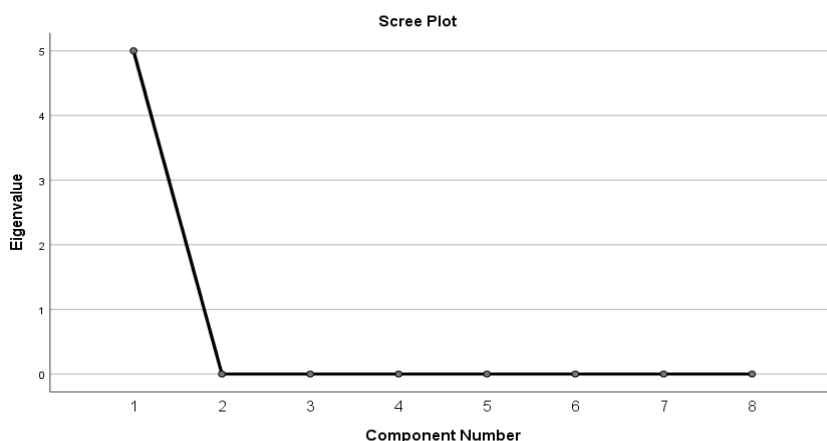
جدول ۶: واریانس کل توضیح داده شده، مقادیر ماتریس مؤلفه‌ها و مشترکات

شماره	مشترکات	مؤلفه‌ها	مقادیر ویژه اولیه		استخراج مجموع بارهای مربعی	
			کل	درصد	کل	درصد
۱	۰/۴۴۲	۰/۵۵۹	۳/۴۶۷	۴۳/۳۴۱	۳/۴۶۷	۴۳/۳۴۱
۲	۰/۳۴۹	۰/۵۹۱	۰/۹۱۳	۱۲/۶۶۰	۵۶/۰۰۱	۴۳/۳۴۱
۳	۰/۴۲۵	۰/۶۲۵	۰/۸۴۵	۱۰/۵۶۲	۶۶/۵۶۳	۴۳/۳۴۱
۴	۰/۶۱۸	۰/۷۸۶	۰/۷۵۸	۹/۴۷۸	۷۶/۰۳۷	۴۳/۳۴۱
۵	۰/۴۸۰	۰/۶۹۳	۰/۶۵۸	۸/۲۲۹	۸۴/۲۶۶	۴۳/۳۴۱
۶	۰/۴۲۶	۰/۶۵۲	۰/۴۹۶	۶/۱۹۶	۹۰/۴۶۳	۴۳/۳۴۱
۷	۰/۳۶۴	۰/۶۰۴	۰/۴۵۰	۵/۶۲۹	۹۶/۰۹۱	۴۳/۳۴۱
۸	۰/۴۹۳	۰/۷۰۲	۰/۳۱۳	۳/۹۰۹	۱۰۰/۰۰۰	۴۳/۳۴۱

بر اساس نتایج جدول تمامی مقادیر در واریانس کل توضیح داده شده، ماتریس مؤلفه‌ها و مشترکات، مقادیر مطلوب را نشان می‌دهد. نمودار اسکری در شکل ۱ ارائه شده است.

۱. Anti-image Correlation

۲. Anti-image Correlation

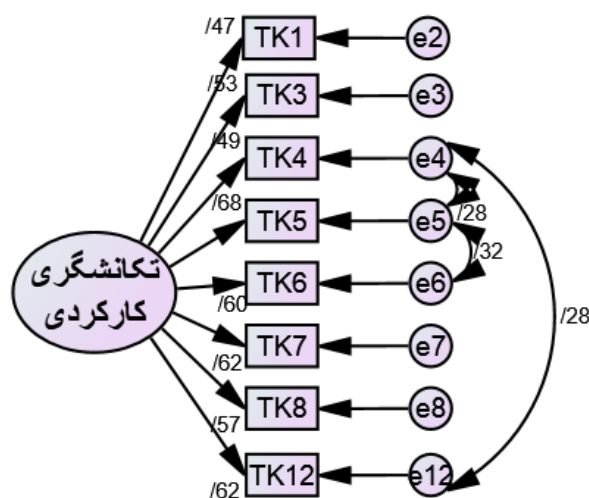
نمودار ۱: نمودار اسکری برای تعیین تعداد عوامل پرسشنامه

نمودار اسکری نیز نشان می‌دهد که پرسشنامه افکار خود آسیب‌رسان تک عاملی است و با توجه به شیب دامنه، تنها عامل تشکیل دهنده پرسشنامه، بالاتر از شیب خط بوده و بقیه عوامل در یک محدوده و نزدیک به هم قرار دارند. شاخص‌های برازندگی تحلیل عاملی تأییدی در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷: شاخص‌های برازندگی تحلیل عاملی تأییدی

شاخص‌های برازش	GFI	NFI	CFI	IFI	TLI	RMSEA	p	χ^2/df	df	χ^2
دامنه پذیرش	>0/9	>0/9	>0/9	>0/9	>0/9	<0/08	>0/05	<3	17	25/236
مقادیر بدست آمده	0/932	0/916	0/945	0/914	0/946	0/045	0/001	1/484	17	25/236

برای بررسی برازندگی مدل عاملی از روش بیشینه درست‌نمایی استفاده شد. بر اساس نتایج جدول ۷، شاخص‌های برای بررسی برازندگی مدل عاملی ریشه واریانس خطای تقریب (RMSEA) 0/045، شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر با 0/932، شاخص برازندگی هنجار شده (NFI) برابر با 0/916، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برابر با 0/945، شاخص برازندگی افزایشی (IFI) برابر با 0/914 و شاخص توکر-لویس (TLI) برابر با 0/946 به دست آمد که همگی بالای 0/90 بوده و برای برازش مدل مطلوب تلقی می‌شوند. همچنین مقداری χ^2 در این تحلیل ۲۵/۲۳۶ بدست آمد و معنی‌دار بود ($P < 0/05$). میزان $\chi^2/df = 1/484$ بدست آمد که مطلوب است. علاوه بر این تمامی بارهای عاملی نیز بالاتر از 0/4 بدست آمد که نشان‌دهنده مطلوب بودن بارهای عاملی است. بدین ترتیب روایی سازه ابزار از طریق تحلیل عاملی تأییدی، مورد تأیید قرار گرفت. بارهای عاملی هر یک از سوالات در جدول ۳ و مدل عاملی پرسشنامه در شکل ۲ ارائه شده است.

شکل ۱: بارهای عاملی هر یک از سؤالات پرسشنامه

بحث و نتیجه گیری

پژوهشگران در حوزه‌های روان‌شناسی و جرم‌شناسی به بررسی عواملی می‌پردازند که می‌توانند بر رفتارهای جنایی تأثیر بگذارند و نشان داده‌اند که تمایل به ارتکاب جرم و رفتارهای ضداجتماعی ناشی از مجموعه‌ای از علل مختلف است. این علل شامل عوامل فردی، محیطی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌شناختی می‌باشند و تعامل این عوامل می‌تواند به شکل‌گیری رفتارهای جنایی منجر شود (والترز، ۲۰۲۴). گرایش به جرم علاوه بر هزینه‌های اجتماعی، عواقب روانی زیاد برای زندانیان و قربانیان دارد (شمالی و همکاران، ۲۰۲۴ الف؛ آگوستین و همکاران، ۲۰۲۴). نابرابری اجتماعی، مشکلات روان‌شناختی و عوامل دیگری از جمله مهارت‌های شناختی می‌توانند بر رفتارهای مجرمانه تأثیر بگذارند (شمالی و همکاران، ۲۰۲۴ ب؛ نیازمند و همکاران، ۱۴۰۰). تکانشگری یکی از این مهارت‌هاست که به رفتارهای بدون فکر و سنجش پیامدها اشاره دارد (پالمر و هامفریز، ۲۰۱۶؛ هاپن و همکاران، ۲۰۲۱). دیکمن (۱۹۹۰)، انواع تکانشگری را به کارکردی و غیرکارکردی تقسیم کرده است؛ تکانشگری کارکردی به تصمیم‌گیری سریع بدون فکر به پیامدها اشاره دارد، که با رفتارهای مخاطره‌آمیز و مجرمانه مرتبط است (آرمسترانگ و همکاران، ۲۰۲۰). این نوع تکانشگری می‌تواند مانع از اصلاح زندانیان شود (کولاکوا، ۲۰۱۹). با توجه به تأثیر تکانشگری کارکردی بر ارتکاب جرم پژوهش حاضر با هدف بررسی شاخص‌های روان‌سنجی پرسشنامه تکانشگری کارکردی زندانیان انجام شد و نتایج نشان داد پرسشنامه تکانشگری کارکردی زندانیان پس از حذف ۴ سؤال از ویژگی‌های روان‌سنجی مناسبی برخوردار است. نتایج بدست آمده با نتایج مطالعات پیشین از جمله دیکمن (۱۹۹۵)، بارت (۱۹۹۴)، اسپینلا (۲۰۰۴)، شیرزاده، (۱۴۰۳)، نعمت الهی و همکاران (۱۴۰۲) و ثابت دیزکوهی و همکاران (۱۴۰۲)، همسوست.

نتایج این پژوهش نشان داد که فرم نهایی تکانشگری کارکردی دارای ۸ سؤال است (حداقل و حداکثر نمره ۸ تا ۵۶) و نمرات بالاتر نیز به معنای تکانشگری کارکردی بالاتر است. برای سنجش روایی پرسشنامه، روایی صوری، همسانی درونی و روایی سازه مورد بررسی قرار گرفت. روایی صوری از طریق ارزیابی متخصصان انجام شد و پس از ترجمه و چند بار بازنگری اطمینان حاصل شد که سؤالات پرسشنامه متناسب با نسخه اصلی مقیاس تکانشگری کارکردی است. در ادامه همسانی درونی پرسشنامه از طریق محاسبه ضریب همبستگی هر یک از سؤالات با نمره کل محاسبه و در محدوده ۰/۴۴۱-۰/۶۶۳ قرار گرفت که نشان‌دهنده همسانی درونی مطلوب سؤالات پرسشنامه است. همچنین برای تعیین روایی سازه ابزار پژوهش

از تحلیل عاملی تأییدی و از روش بیشینه درست‌نمایی استفاده شد. نتایج نشان داد شاخص‌ها برای بررسی برازندگی مدل عاملی ریشه‌واریناس خطای تقریب (RMSEA) ۰/۰۴۵، شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر با ۰/۹۳۲، شاخص برازندگی هنجار شده (NFI) برابر با ۰/۹۱۶، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برابر با ۰/۹۴۵، شاخص برازندگی افزایشی (IFI) برابر با ۰/۹۱۴ و شاخص توکر-لویس (TLI) برابر با ۰/۹۴۶ به دست آمد که همگی بالای ۰/۹۰ بوده و برای برازش مدل مطلوب تلقی می‌شوند. همچنین مقداری $\chi^2/df = ۱/۴۸۴$ بدست آمد که مطلوب است. بارهای عامل هر یک از سؤالات در محدوده ۰/۴۷۳ تا ۰/۶۷۹ و بالاتر از ۰/۴ میزان تلقی می‌شوند. همچنین مقداری $\chi^2/df = ۱/۴۸۴$ بدست آمد که مطلوب است. بارهای عامل هر یک از سؤالات در محدوده ۰/۴۷۳ تا ۰/۶۷۹ و بالاتر از ۰/۴ قرار دارد که مطلوب است. بدین ترتیب روایی سازه ابزار از طریق تحلیل عاملی تأییدی، مورد تأیید قرار گرفت. به منظور بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. مقدار آلفای کرونباخ تکانشگری کارکردی (۰/۸۰۵)، بدست آمد که مطلوب ارزیابی می‌شود. این مقدار آلفای کرونباخ نشان می‌دهد که پرسشنامه با پایایی بالایی می‌تواند تکانشگری کارکردی را اندازه‌گیری و نتایج قابل اعتمادی را ارائه دهد.

از منظر آموزشی و پژوهشی، نتایج این مطالعه بینش‌های ارزشمندی را ارائه می‌دهد که می‌تواند به تشخیص افرادی که در معرض رفتارهای مجرمانه قرار دارند، کمک کند. بررسی دقیق و علمی موضوع تکانشگری کارکردی می‌تواند زمینه‌ساز روش‌های مؤثر برای پیشگیری و مداخله در رفتارهای مجرمانه شود. به ویژه، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که استفاده از پرسشنامه تکانشگری کارکردی در میان جامعه زندانیان، این قابلیت را دارد که ویژگی‌های شخصیتی و رفتارهای مرتبط با جرم را شناسایی کند. این ابزار می‌تواند به متخصصان و پژوهشگران کمک کند تا فرصت‌های مداخله‌ای را شناسایی کنند و برنامه‌های پیشگیری را به گونه‌ای طراحی کنند که هدفمندتر و مؤثرتر باشند. به این ترتیب، این پژوهش می‌تواند نه تنها به بهبود درک ما از عوامل مؤثر در بروز رفتارهای مجرمانه کمک کند، بلکه در راستای بهبود روش‌های درمانی و اصلاحی نیز موثر باشد.

این پژوهش نیز مانند دیگر پژوهش‌ها با محدودیت‌هایی همراه بود که می‌توان به استفاده از پرسشنامه به عنوان تنها ابزار پژوهش، عدم کنترل متغیرهای مداخله‌گر و همچنین محدود شدن جامعه پژوهش زندانیان شهرستان اردکان اشاره کرد که لزوم احتیاط در تعمیم نتایج را نشان می‌دهد.

منابع فارسی

- ثابت دیزکوهی، کیانا، ابوالقاسمی، عباس، و کافی ماسوله، سید موسی. (۱۴۰۲). تحلیل روابط تکانشگری، تنظیم هیجان و تاب آوری با مولفه‌های سلامت روان در دانشجویان دارای رفتارهای خودآسیب زنی. *روان‌شناسی بالینی*، ۱۵(۱): ۹۳-۱۰۵.
- شیرزاده، مهدی. (۱۴۰۳). پیش‌بینی بی‌صدافتی تحصیلی بر اساس محق‌پنداری تحصیلی و تکانشگری دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه. *فصلنامه علمی پژوهش در یادگیری آموزشی و مجازی*، ۱۱(۴): ۷۱-۸۰.
- نعمت الهی، مینا و افکاری، فرشته. (۱۴۰۲)، نقش میانجی هیجان‌خواهی و تکانشگری در ارتباط بین اعتیاد به اینترنت با دلزدگی زناشویی و نگرش به خیانت زناشویی. *مجله روانشناسی و روانپزشکی شناخت*، ۱۰(۶): ۱۲۵-۱۴۱.
- نیازمند، حسن، برزگر، مجید، بقولی، حسین، و سهرابی شگفتی، نادره. (۱۴۰۰). اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر سرمایه روانشناختی و تفکر جنایی زندانیان شهر بوشهر. *رویش روان‌شناسی*، ۱۰(۱۲): ۲۳۹-۲۵۰.

References

- Anderson, C. M., Honours, B. A., & Justice, C. (۲۰۱۹). **The Impact of Algorithms in Criminal Sentencing on Due Process Rights** (Doctoral dissertation, Queen's University Belfast).
- Armstrong, T. A., Boisvert, D., Wells, J., & Lewis, R. (۲۰۲۰). Extending Steinberg's adolescent model of risk taking to the explanation of crime and delinquency: Are impulsivity and sensation seeking enough?. *Personality and Individual Differences*, ۱۶۵, ۱۱۰۱۳۳.
- Augusteijn, F., Pemberton, A., CJH Bijleveld, C., & Bosma, A. K. (۲۰۲۴). The predictability of court-adjudicated compensation for pain and suffering damages within the criminal proceedings and the role of victim labels: A case study on victims of sexual crime in the Netherlands. *Criminology & Criminal Justice*, ۱۷۴۸۸۹۵۸۲۳۱۲۲۲۱۹۰.
- Dalley, J. W., & Robbins, T. W. (۲۰۱۷). Fractionating impulsivity: neuropsychiatric implications. *Nature Reviews Neuroscience*, ۱۸(۳), ۱۵۸-۱۷۱.
- Dickman, S. J. (۱۹۹۰). Functional and dysfunctional impulsivity: personality and cognitive correlates. *Journal of personality and social psychology*, ۵۸(۱), ۹۵.
- Dickman, S. J. (۱۹۹۳). Impulsivity and information processing. In W. G. McCown, J. L. Johnson, & M. B. Shure (Eds.), **The Impulsive Client: Theory, Research, And Treatment** (pp. ۱۵۱-۱۸۴). American Psychological Association.
- Dickman, S. J., & Meyer, D. E. (۱۹۸۸). Impulsivity and speed-accuracy tradeoffs in information processing. *Journal of personality and social psychology*, ۵۴(۲), ۲۷۴.
- Hüpen, P., Henn, A. T., & Habel, U. (۲۰۲۱). Adaptation and validation of a German version of the Dickman impulsivity inventory for the assessment of functional and dysfunctional impulsivity. *Scientific Reports*, ۱۱(۱), ۲۳۳۱۰.
- Kulacao, F. (۲۰۱۹). The relationship between crime and impulsivity in psychiatric patients. *Klinik Psikofarmakoloji Bulteni*, ۲۹, ۴۱۳-۴۱۴.
- Muna, C. (۲۰۲۴). A Literature Review Study of the Role of Family Education in Minimizing Klitih Crime and Moral Decadence in Yogyakarta. *Muslim Education Review*, ۲(۱), ۱۴۵-۱۷۲.
- Palmer, E. J., & Humphries, L. M. (۲۰۱۶). Differences between completers and non-completers of offending behaviour programmes: Impulsivity, social problem-solving, and criminal thinking. *Legal and Criminological Psychology*, ۲۱(۲), ۴۰۷-۴۱۶.
- Patton, J. H., Stanford, M. S., & Barratt, E. S. (۱۹۹۵). Factor structure of the Barratt impulsiveness scale. *Journal of clinical psychology*, ۵۱(۶), ۷۶۸-۷۷۴.
- Shomali-Ahmadabadi, M., Rezapour-Mirsaleh, Y., & Yousefi, Z. (۲۰۲۴a). Effectiveness of Rational Emotive Behavior Therapy (REBT) on Self- Control and Impulsivity in Male Prisoners. *Iran J Psychiatry*, ۱۹(۲), ۱۸۵-۱۹۵.
- Shomali-Ahmadabadi, M., Rezapour-Mirsaleh, Y., & Yousefi, Z. (۲۰۲۴b). The Effectiveness of Rational Emotive Behavior Therapy on Reducing Proactive and Reactive Criminal Thinking among Male Adult Offenders in Iran. *International Journal of Behavioral Sciences*, ۱۸(۱), ۲۲-۲۸.
- Spinella, M. (۲۰۰۷). Normative data and a short form of the Barratt Impulsiveness Scale. *International Journal of Neuroscience*, ۱۱۷(۳), ۳۵۹-۳۶۸.
- Walters, G. D. (۲۰۲۴). The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles: A Scoping Review of its Reliability, Factor Structure, Concurrent Correlates, Predictive

Correlates, Change Scores, and Cross-National Comparability in Non-US Samples.
International Criminology, ۱-۱۱.